

IT-TRAGEDJA TAL-BNIEDEM TA' IMRE MADÁCH MAQLUB MILL-ESPERANTO GĦALL-MALTI MINN CARMEL MALLIA

It-Tragedja tal-Bniedem (Az Ember Tragédiája), kapolavur poetiku tad-dramaturgu Ungeriz Imre Madách (1823-1864), awtur u poeta, avukat, u politiku, li fl-20 ta' Jannar li għadda għalaq mitejn sena minn twelidu.

Kelli x-xorti nara t-Tragedja tal-Bniedem fl-Ungerija, fejn għadu jintwera sal-ġurnata tal-lum. Dramm ferm popolari li xi wħud iqabluh ma' Paradise Lost. Fil-vjaġġi tiegħu, bħalma nsibu fi klassiċi oħra ngħidu ahna f'Dante, jifhem l-eżistenza umana. It-tradizzjoni li għandna quddiemna hija interessanti ferm. Ovvjament nistgħu naqraw dan id-dramm klassiku bi lsen pajjiżna. Izda l-proċess huwa wiehed partikolari: Kálmán Kalocsay li qalbu mill-Ungeriz għall-Esperanto, lingwa interessanti ferm, u l-Esperantist Malti Carmel Mallia qalbu għal Malti. Għaldaqstant dan il-proċess huwa kontribuzzjoni oħra bil-Malti mill-Esperanto.

Dwar dan il-ktieb tkellimt ma' Isabel Mallia li qaltilna hekk:

Dad-dramm ta' madwar 4000 vers, jittratta d-destin tal-bniedem. Mhux maqsum f'Atti imma fi hmistax-il xena. Jēhodna fil-Ġnien tal-Għeden u minn hemm permezz ta' Lucifru jgħaddina minn grajjiet interessanti fi żmini-jiet differenti tal-Istorja tal-bniedem u jerga' jēhodna lura minn fejn beda.

Dan mhux drammi religjuż, għalkemm wiehed jista' jislet xi hsibijiet religjużi minnu u jduq il-poezija u l-filosofija mill-isbaħ li fih. Il-karattri ewliena huma Alla, Lucifru, Adam u Eva, imma l-aktar wiehed habrieki hu Lucifru li jibqa' jigi matul id-dramm kollu biex juri lil Adam x'inhi l-hajja, hekk li jaqtagħlu qalbu tant li jasal biex jahseb kif se jneħhi ha-jtu.

F'dal-mument tqil, tasal Eva u tistqarrlu li se jkollha tarbija. Hawn Adam jistenbaħ,

jinzal għarkubtejh u jgħid lil Alla "Irbaħtli."

Matul id-dramm Alla ma jidholx flief fil-bidu u fl-aħħar. Fil-bidu, fl-Għeden, fejn lil Adam u l-Eva urihom qawwietu u fejn Adam u Eva ma obdewhx; u fl-aħħar biex jagħlaq id-dramm bil-kliem: "Thabtu u emmnu." Xorta kliem ta' xi hadd superv u bossy. Tliet kelmiet hief biex tiktibhom, imma daqshekk ieħor tqal biex tobdihom. U jkollok tobdihom jekk trid tgħix hajja normali.

Dan hu drammi qawwi li m'intix se taqrah qisu rumanz. Dramm li juri x'toqol għandha l-hajja. Imma Alla lil Adam u lil Eva qatgħalhom l-għatx bil-perżut meta semmgħalhom dawk it-tliet kelmiet ta' x'kellha tkun l-attitudni tagħhom: batu, aħdmu, dik hi l-hajja, imma lili thallunx barra.

Id-dramm inhadem kemm-il darba kemm fl-Ungerija kif ukoll f'pajjiżi oħra. Ġieli ma hadmuhx kollu kif inhu minhabba t-tul tiegħu. Tgħid għad narawh maħdum Malta? Stedina għal min lest jidhol għal biċċa xogħol għdida imma mill-isbaħ bħal din.

It-traduttur, Mallia, kellu biċċa xogħol iebes biex jaqilbu għall-Malti, imma jidher li rnexxielu. B'hekk jigi, biex ngħid hekk, it-tielet awtur tiegħu. L-ewwel Madách bl-oriġinal, wara jigi Ungeriz ieħor, it-Tabib Kálmán Kalocsay li qalbu għall-Esperanto, u t-tielet jigi Mallia li qalbu mill-Esperanto għall-Malti. Dit-traduzzjoni bil-Malti ma tagħmilx għajb lill-kitbiet l-oħra ta' Mallia, kemm fejn tidhol il-poezija kif ukoll fejn jidhlu r-rumanzi li kiteb.

Dit-traduzzjoni bil-Malti kienet bi pjaċir kbir stampata f'Budapest, l-Ungerija, mill-Assoċjazzjoni Esperantista Ungeriza. Min jixtieq jakkwista kopja tad-dramm, jista' jikteb lit-traduttur f'dan l-indirizz: carmelmallia23@gmail.com.

AĦBAR LETTERARJA: MUŻIKA, ARTI U POEZIJA FIL-PROVINĊJA TA' SONDRIO, L-ITALJA, B'PARTEĊIPAZZJONI MALTJA

Nhar id-9 ta' Awwissu 2023 ġewwa Val Masino, fil-Provinċja ta' Sondrio, ittellgħet lejla ta' kant u poezija u fiha ha sehem Emmanuel Attard Cassar, president tal-għaqda kulturali EspRimi, bħala l-mistieden internazzjonali.

Is-serata kellha l-isem ta' "Sotto il cielo di agosto, tra arte, canti u poesie" u giet organizzata mill-gruppi Arte e Colori u Laboratorio Poetico. Il-poeti Taljani li hadu sehem kienu Angela Botta, Cesare Ciaponi, Stefano Ciapponi, Paola Mara De Maestri, Dalida Iemoli, Giuliano Luzzi, Lucia Mescia, Marino Spini u Alda Volpi. Fis-serata ha sehem il-kor Cai Femminile Valtellinese taħt id-direzzjoni ta' Maestro Michele Franzina.

Is-serata għalqet esibizzjoni ta' arti u fotografija imtella' minn Arte e Colori li kienet esibita fis-Sala dei Beni Frazionali - fl-istess sala fejn saret is-serata. Arte e Colori twaqqaf fl-2017 u jinkludi lill-fotografi Fabrizio Bellani, Costanza Brocheri, Tino Fontana, Chiara Capponi, Fulvio Capponi u Osvaldo Airaghi, l-iskultur tal-injam Mariano Dolci u l-pitturi Antonella Spanò, Lucia Mescia, Valentina Zamboni, Maria Taeggi, Elena Scetti u Alda Volpi. Fil-wirja hadu sehem ukoll it-tfal tal-assoċjazzjoni Luna APS ta' Bologna.

Is-serata kienet ipprezentata mill-president ta' ÈValtellina Lorenzo Del Barba u miegħu Paola Todesco li introduċiet l-għanjiet muzikali li kanta l-kor Cai Femminile Valtellinese. Pietro Taeggi, sindku ta' Val Masino fahħar l-inizjattiva, l-impenn tal-grupp Arte e Colori u l-kollaborazzjoni mal-Laboratorio Poetico (li jagħmel parti mill-assoċjazzjoni ÈValtellina).

F'diskors qasir Emmanuel Attard Cassar irringrazzja lil Paola Mara De Maestri, responsabbli mill-grupp Laboratorio Poetico, u lil Alda Volpi, li tiehu hsieb il-grupp Arte e Colori għall-istedina tagħhom. Wera apprezzament għax-xogħlijiet artistici kif ukoll għall-kompożizzjonijiet poetici. Irringrazzja b'mod speċjali lil Paola Mara De Maestri u lill-familja tagħha li mpenjaw ruħhom mhux ffit biex matul il-ġranet kollha li hu u martu Maria kienu fil-Valtellina setgħu japprezzaw kemm l-istorja u kemm is-sbuħija tal-Valtellina. Aktar tard Attard Cassar qara l-poezija tiegħu Kelma u t-traduzzjoni tagħha Parola.

Fid-diskors tagħha Paola Mara De Maestri qalet li l-Laboratorio Poetico jinsab verament kuntent li għal darb'oħra qiegħed jagħlaq l-esibizzjoni tal-arti ġewwa Val Masino b'serata musiko-letterarja. Hija rringrazzjat lil Alda Volpi, lis-surmast Michele Franzina, lill-koristi u lill-mistieden Emmanuel Attard Cassar.

Fis-serata ingħataw rigali minn dawk li hadu sehem bħala apprezzament lil xulxin. Attard Cassar, minbarra ċertifikat li jfakkar il-partecipazzjoni tiegħu irċieva platt tal-porċellana maħdum għall-okkażjoni mill-artista Lucia Mescia.

Paola Mara De Maestri, fundatriċi tal-grupp Laboratorio Poetico, ilha hafna snin tikkollabora ma' għaqdiet tal-poezija Maltin. Fl-2018, fuq inizjattiva tagħha, ÈValtellina u EspRimi, fl-okkażjoni tal-Belt Valletta bħala Belt Kapitali Ewropea tal-Kultura, hargu antologija flimkien bl-isem "Malta, Qawsalla ta' Kulturi".